W. F. G. Heins.
Nogle Meddelelser
om Torskefiskeriet
-- 1. Afdeling.

Nogle Meddelelser

om

Torskefiskeriet,

som det drives paa Island og Færøerne,

saavelsom

nogle veiledende Bemærkninger angaaende de nyere og ældre Redskabers Brug, som benyttes dertil.

ledsagede med to Lithographier,

af

W. F. G. Heins.

1ste Afdeling.

Udgivet med Understøttelse af det høie Indenrigsministerium.

Kjøbenhavn.

Thieles Bogtrykkeri.

1859.

For Fiskere og Landmænd.

I alle Landets Boglader faaes til Veiledning for Salt- og Ferskvandsfiskeriernes Opkomst, følgende Skrifter, ledsagede med oplysende Lithographier:

1. Om Reiefangst. (2det Oplag). 18 Sk.
2. Om Hummerfangst. (2det Oplag). 24 Sk.
3. Om Muslingefiskeri. (2det Oplag). 24 Sk.
4. Om Vildandefangst. (3die Oplag). 24 Sk.
5. Om den kunstige Frembringelse af Foreller, Ørreder og Lax. (5te Oplag). 24 Sk.
6. Om den nye Construction af en Fiskeqvase. 18 Sk.
7. Om Anlæggelsen af nye Østersbanker. 3 Mk.
8. For Landmænd, om Besættelsen af Smaadamme, Vandingssteder og Mergelgrave med Fisk. 3 Mk.
9. Om de forskjellige Sorter Fiskeredskaber. Første Afdeling: Garnfiskeri. 3 Mk.
10. Om de forskjellige Sorter Fiskerier. Anden Afdeling: Krogfiskeriet. 3 Mk.
11. Anvendelsen af usælgelig Fisk til Opfødning af Ænder og om Reiens nyeste Nedlægningsmaade. 12 Sk.
12. Anden forøgede Udgave om Garnfiskeriet. 3 Mk.
13. Ferskvandsfiskeriets Forbedring med særdeles Hensyn til Eiere af Vandmøller og Landmænd. Ledsaget af flere Lithographier. 3 Mk.
14. Om Redningsvæsenet.
15. Om Lokkefisk anvendte til Fangst, saavel i salt som i fersk Vand, ledsaget af et Lithographi. 18 Sk.
16. En forklarende Text og fremstillende Tegninger om den rigtige Maade at udsætte Garn paa, samtidig med en Sammenligning med den urigtige, som nu udelukkende bruges paa de Steder paa Island, Færøerne og Grønland, hvor man kjender til Garn, og som saadan har meget skadelig Indflydelse paa Fangsten. 1ste Afdeling, ledsaget af to Lithographier. 3 Mk.

Om kort Tid vil udkomme og Bestillinger modtages paa:

17. Om Rusesystemet, ledsaget af et Lithographi.
18. Om Bundgarn og Vaadsystemet, ledsaget af et Lithographi.
19. Om Torskens Behandling i saltet som tør Tilstand ligesom Maaden at benytte Rognen og Leveren paa, ledsaget af et Lithographi.
20. De forskjellige Sorter Aalejern saavel som Pilke af forskjelligt Stof og Form, ledsaget af et Lithographi.
21. Om de forskjellige af Piil flettede Kurve til Fiskefangst og Værktøi til Fiskeredskabers Forfærdigelse m. m., ledsaget af et Lithographi.
22. Om Røgningen og Røgehusene, ledsaget af et Lithographi.
23. Om Sømærker, Assurancen og Fileermaskiner, m. m.
24. Om Havvegetationen, og det Meget der dermed staaer i Forbindelse, og er afhængig deraf, ledsaget med et Lithographi.
25. Om Sælhunde-Fangsten med Mere, ledsaget af et Lithographi.

En forklarende Text og fremstillende Tegninger om den rigtige Maade at udsætte Garn paa, samtidig med en Sammenligning med den urigtige, som nu desværre udelukkende bruges paa de Steder paa Island, Færøerne og Grønland, hvor man kjender til Garn, og som saadan har meget skadelig Indflydelse paa Fangsten.

Med Hensyn til Garnenes Udsætning kan følgende Regler gives, som det maae tilraades Fiskerne at efterfølge. Nogle Fiskere bør forene sig for at udsætte samtlige deres Garn paa en og samme Strækning, og ikke som hidtil sædvanlig en Fisker sine Garn paa et Sted, en anden paa et andet Sted; thi i første Tilfælde opnaaes jo indlysende den store Fordeel, at en langt større Strækning overspændes, og en fremrykkende Stime af Fisk vil langt fra kunne gaae forbi med den Lethed, hvormed det nu kan skee, hvor Garnene ere opstillede hist og her og altsaa danne aabne Mellemrum (see Tegningen A. 1). Ja, at mange Fisk smutte igjennem Mellemrummene er ikke den eneste skadelige Følge af at sætte Garnene saaledes adskilte hvert for sig; men desuden ville i det Tilfælde kun de ydre give nogen Fangst — Alt efter Retningen af Strøm og Vind. For det Andet bør de Garn, der opstilles sammen, hvad enten de nu tilhøre een eller flere Fiskere, ikke som hidtil kun befæstes til hinanden foroven og forneden; men endnu desforuden tre Steder til (see Tegningen A. 2). Efter den gamle Fremgangsmaade danner der sig imellem Garnene en stor, oval Aabning (see Tegningen A. 7. a.), hvorigjennem mange Fisk

ville gaae tabte, hvilket langtfra i den Grad vil kunne skee, naar Garnene ved at befæstes til hinanden paa 5 forskjellige Steder (see Tegningen A. 2. b.) kun danne ganske smaa Aabninger, og saaledes ville to til hinanden befæstede Garn, der ere sammenføiede kun paa to Steder, staae lige med et gammelt Garn, hvori der er en stor Rift; medens de sammenføiede paa den her foreskrevne Maade ville være at ansee lige med et heelt og ubeskadiget Garn. For det Tredie maae det anbefales Fiskeren ikke at stille sine Garn i en lige Linie; men i flere smaa eller een stor, vinkelformig Linie, saaledes at de danne spidse Bugtninger, som Tegningens Grundrids ved A. 3. viser det. Derved opnaaes nemlig den væsentlige Fordeel, at Ansamling af Plantedele ikke saaledes formaaer at sætte sig over hele Garnet, som naar det staaer opstillet i en lige Linie; men derimod drives ind i Vinkelspidserne og fortriinsviis sætter sig der. Og naar saaledes Spidsen af den Vinkel, som Garnet er stillet i, optager det tildrivende Tang m. m.; men Vinklens Sideflader ere frie og aabne, ville Fiskene søge at trænge igjennem paa disse frie og aabne Flader og saaledes blive fangne. Staae derimod Garnene opstillede lige, saa at Tangen er eensartet udbredt over det Hele, ville Fiskene, som ingen aabne Gjennemgange finde, ikke forsøge paa at trænge igjennem; men gaae uden eller oven om, og Garnet saaledes være uden Fangedygtighed. Det er jo enhver Fisker noksom bekjendt, at naar Garnene ere fyldte med Tang, bliver hans Fangst ingen eller saagodtsom ingen. Den vinkelformede Opstilling af Garnene medfører endydermere den store Fordeel, at Ureenlighederne ved Strømmens Paavirkning kun samle sig paa enkelte Steder og ikke udbrede sig over hele Garnet; men derved ville Garnene langt lettere og fuldstændigere kunne renses for disse Ureenligheder, efterdi dette tykke Lag af Tang lettere løsner sig; medens det er langt vanskeligere, hvor Tangen har kunnet filtre sig ind i hele Garnets Fladestrækning, at faae dette fuldstændigt befriet for det tyndere Lag de første Gange. Man vil saaledes indsee, at Garnene ei heller nær i den Grad slides og lide ved Rensning, hvor de ere opstillede efter den her

anbefalede Methode, som, naar de, opstillede efter gammel Skik og Brug i en lige Linie, forurenes over det Hele og saaledes efter Optag skulle underkastes en Renselse over det Hele. Og idet man de første 3 à 4 Gange ikke faaer dem fuldstændigt rensede, hvor de i deres hele Udstrækning ere gjennemfiltrede af Tangen, kan deres Fiskedygtighed heller ikke være saa stor, som naar de aldeles befries for al Ureenlighed, hvilket vil være muligt, naar de udsættes paa den ovenfor beskrevne, vinkelformige Maade.

Hvad nu Garnrenseren angaaer, da vil det være overflødigt for den tænksomme Fisker, at der tales udførligere til Anbefaling for den nye af Spanskrør forfærdigede. Paa Tegningen A. 4. sees en Afbildning af den nye Garnrenser. Idet den nye er gjort af Spanskrør, der er rundt, glat og elastisk, vil den ikke kunne rive i og slide paa Garnet, saaledes som den ældre Sort; den vil ingensinde kunne trænge ind i Maskerne, saaledes som den ældre gjør det med sin afskaarne Ende, og endelig kræver Rensningen med den nye ikke nær det Arbeide som med den ældre, idet den paa Grund af sin Elasticitet, naar den er slaaet engang over Garnet, selv gjør en tilbagegaaende Bevægelse.

Hvad angaaer Maaden at udsætte Garnene paa fra Baaden af, da leverer Tegningen A. 2 e. en udførlig Fremstilling af den nu almindelig anerkjendte Udsætningsmaade med Gaffel (A. 5). Desværre er der endnu mange Steder, som Island, Færøerne og Grønland, hvor denne Methode ikke benyttes, men hvor man nedlægger Garnene lagviis, i et næsten lodret, kasseformigt Trug (see Tegningen A. c.), eller ogsaa lægger dem ligefrem i Bunden af Baaden, og derfra udkaster dem i Vandet paa den Maade, som Tegningen A. 7 d. viser. For Enhver, der har en Smule Begreb om Garnudsætning, vil det vist strax blive indlysende, hvor vigtig og hensigtsmæssig den første Maade er, og hvor feilagtig, ufuldkommen, skadelig og ødelæggende for Garnene og for Fangsten den sidste er det. Paa den første Maade (med Gaffelen) er det indlysende, hvor klart og ordentligt Garnene komme til at staae paa Havbunden,

og derved give Udsigt til en god Fangst, hvor det fornødne Mandskab er tilstede til at styre den beordnede Baad, medens to ere hinanden behjælpelige med at udsætte Garnene, den ene ved at bringe Trugene frem og sammenknytte Garnene, den anden med at udsætte dem. Gaffelen, som er trukken igjennem den øverste Sime af Garnet, bevirker, at dette holdes fuldkommen ordnet (see Tegningen A. 5), og Garnene lægges da saaledes i Truget, at Stenene lægges i Bunden af det ved Siden af hverandre og derover Garnet i regelmæssige Lag, saa at altsaa Gaffelen ligger øverst (see Tegningen A. 6). Paa denne Maade er det næsten umuligt, at de ved Udsætningen kunne blive uklare. — Derimod efter den anden Maade, som Tegningen A. 7 d. udviser, uden Gaffel, er det ganske tilfældigt, om Garnet ved at udkastes en og anden Gang blot kommer til at staae nogenlunde ordentligt, og det maa henregnes til de heldigste Omstændigheder, om blot dette opnaaes. Hvad der i Almindelighed indtræder ved denne Udkastning af Garnene, er, at idet Garnet udkastes paa et mere eller mindre dybt Sted, hvor altsaa Strømmen har en større eller mindre Kraft, gjør denne det let urede, hvorved enten Flodholtet eller Bæreren kommer til at ligge midt under Garnet eller ogsaa Stenen føres ind i Garnet, og falder ned igjennem dets Masker, i hvilke begge Tilfælde det kommer til at staae uklart og som Følge deraf bliver mindre fiskedygtigt, end om det i hele sin Udstrækning stod klart, hvilket skeer paa den ovenfor omtalte Maade ved Garnudsætning med Gaffelen. Og naar nu disse Garn trækkes op, hvor enten Flodholtet ligger under Garnet eller i Særdeleshed, hvor Stenen er faldet ned igjennem Maskerne, da iturives Garnene paa hvert saadant Sted ved Optagningen i en saa lang Rift, indtil Stramningen ophører, hvilket altsaa medfører den overordentlige Ulempe for Fiskeren, der udsætter sine Garn paa denne Maade, at han har langt Mere at bestille med at reparere dem, at de langt hastigere ødelægges, og endelig hvad det Værste er, at han sjelden har mere end en Tredjedeel af den Fangst, han kunde have havt, om hans uklare Garn havde staaet, som de

burde. — Tegningen 8 fremstiller en Garnsøger, hvis 4 Arme ere forsynede med Gjenhager; den benyttes paa de Steder, hvor man formoder, at de borteblevne Fiskeredskaber findes, saaledes at man lader den slæbe ved en lang Line efter den ved Seil eller Aarer fremdrevne Baad. Idet Garnsøgeren slæber hen ad Havbunden, tage dens Arme fat i Garnene eller Krogfiskerierne, og dette mærkes let i Baaden; man trækker nu Garnsøgeren med hvad den har fat i op i Vandfladen, og herved yde Gjenhagerne den Nytte, at dette ikke falder af igjen, saaledes som Tilfældet ofte er med de ældre Garnsøgere, hvor disse Gjenhager mangle. — Tegningen 8 a fremstiller en Bomrulle, der kan dreie sig om sin Axe og efter Behag fastgjøres til hvilkensomhelst Deel af Baadens Kant; herved opnaaes den Fordeel, at Garnene, som trækkes op over Bomrullen, ikke slides, idet denne gaaer rundt, hvad der derimod nu saa ofte skeer, da de trækkes op over den faste, ofte ru og ujevne Kant af Baaden og derved ikke alene slides, men iturives og ødelægges. — Paa Profiltegningen 8 b sees en ny, vinkelformig Stang, der bærer Bomrullen indad i Baaden saa langt Vinkelen naaer, hvorved det forhindres, at Fiskene, der under Optrækningen falde af, nu gaae tabte, da de falde i Baaden, hvad der derimod ikke var Tilfældet ved den ældre Bomrulle.

Den Baad, der benyttes, naar Garnene skulle udsættes, bør være forsynet med tilstrækkeligt Mandskab baade til at regjere Baaden og til at besørge Udsætningen af Garnene. Men det fornødne Mandskab vil jo let kunne være tilstede, naar, som ovenfor anbefalet, flere Fiskere forene sig for at udsætte deres Garn paa en og samme Strækning i Forbindelse med hverandre. Derved opnaaes imidlertid ikke blot, at Udsætningen kan blive ordentligt udført; men tillige at ved indtrædende Storm og Uveir Baad og Mandskab lettere vil kunne bjerges, naar der er en betydeligere Arbeidskraft til at roe og regjere Baaden. Og endelig medfører det endnu den væsentlige Fordeel, at om en enkelt Fisker rammes af en Sygdom, der forhindrer ham i at gaae ud til sin Gjerning, blive hans Garn desuagtet besørgede, idet de andre Fiskere, som ere

forenede med ham til fælleds Garnudsætning, besørge ogsaa hans Garn, ligesom de vide, at han ved indtrædende Sygdomstilfælde vil sørge for deres Garns Røgt, og saaledes vil Fiskeren, hvad der saa let skeer, naar han, som nu, er ene om at fiske, ikke ved et indtrædende Sygdomstilfælde strax bringes i Armod. Ja selv om nu to Fiskere ere i Compagni, vil den enes Sygdom gjøre, at den anden, der ikke alene mægter at sætte Baaden ud, heller ikke kan fiske, hvilket derimod ikke vil skee, naar de, som ovenfor tilraadet, ere flere. Derhos er jo een stor Baad forholdsviis langt billigere at anskaffe og holde vedlige end flere smaa Baade, og med den større er man istand til at gaae langt længere ud end med den lille, og har saaledes Udsigt til en langt betydeligere og værdifuldere Fangst. Og om Fiskerne end vove sig langt længere ud, ville de dog ved den større Arbeidskraft, de kunne anvende, hvor de have forenet sig med hinanden, være langt sikkrere, end den Fisker, der i sin lille Baad, ikke vover sig saa langt ud.

Ved Jagttagelsen af disse Forskrifter er det en soleklar Sag, at vore Fiskere maae gjøre en større og bedre Fangst, end det hidtil er skeet. Men hvad Betydning en forøget Fangst har for den enkelte Fisker saavelsom for Landet i det Hele taget, vil følgende korte Betragtning gjøre indlysende.

Lad os blot forudsætte, at en Fisker fanger daglig 3 Fisk flere, end han fangede, da han endnu ikke havde de forbedrede Fiskeredskaber: hvad Udbytte vil det da give for den enkelte Fisker i Særdeleshed og for Fædrelandet i det Hele? Hver Fisker fanger daglig 3 Fisk flere, der er i Aarets 365 Dage, hver Fisker fanger altsaa, selv efter denne lave Ansættelse, aarlig 1095 Fisk; men der er i hele Landet, inclusive Færøerne, Island og Grønland, mindst 47,000 Fiskere, og der fanges saaledes over hele Landet aarlig 51,465,000 Fisk flere. Lad os kun ret betænke det: over 51 Millioner Fisk. Men nu er det saa langt fra, at den Fisker, der anvender de forbedrede Redskaber, kun skulde fange i Gjennemsnit 3 Fisk flere daglig end tidligere; vi kunne fuldkommen sikkert sætte det forøgede Antal til flere Snese, fraseet endog de Dage, paa hvilke mange

formedelst Storm eller af andre Aarsager ikke kunne fiske, og man vil da kunne forstaae, hvilken Betydning et forbedret Fiskeri maa have for den enkelte Fisker, og af hvilken Betydning det i statsøconomisk Henseende vil være, at et forbedret Fiskeri vinder almindelig Udbredelse i det hele Rige. Vilde man sætte den forøgede Fangst til et saa høit Antal, som den i Virkeligheden kan sættes til, da vil man kunne fatte, hvilket uhyre Antal, det vil beløbe sig til.

Da nu ikke blot de Fisk, der i fersk Tilstand søges med Begjærlighed som Næringsmiddel, have en ikke ubetydelig Værdie; men ogsaa saadanne Fisk, der især egne sig til Saltning, Tørring eller Røgning, kunne afsættes til ret gode Priser, da selv saadanne Fisk, som ikke spises, eller muligviis af en anden Grund ikke ere afsættelige til en vis Tid, ja selv blot Affald af Fisk lader sig anvende paa forskjellig Maade, f. Ex. til Levertran eller Huusblasliim, til Fodring af forskjellige Kreaturer, til Fiskegjødning, vil den forøgede Indtægt, som de forbedrede Fiskerier ville indbringe, naar de først vinde almindelig Udbredelse i hele Riget, kunne beløbe sig til adskillige Millioner Rigsdaler mere end hidtil.

Ved saaledes at see fremstillet de paa forskjellige Egne benyttede Methoder til de forskjellige Sorter Redskaber troer jeg det er lettest for den tænkende Fisker at give Slip paa det Uhensigtsmæssige og holde sig til det Hensigtsmæssige, der jo ved omhyggelig Eftertænken yderligere kan vinde ved at modtage forbedret Form, samt ved Maaden og Stedet at anvende det paa.

Hensigten med disse Linier har kun været at bringe den gode Sag et Skridt fremad.

Den unge Fisker begynder i Almindelighed med at optage den Skik og Brug, som han forefinder hos de ældre i hans By, han indretter sine Garn efter det gamle Maal og den almindelige Form, og trænger han til nye Garn, gaaer han i det paa hans Egn vedtagne, gamle Spor. Han lever jo temmelig isoleret og har sjelden, ja enkelte Fiskere aldrig, Leilighed til at komme ret vidt omkring og gjøre sig bekjendt med

det Bedre, som findes andetsteds. Jeg har derfor troet, at disse Linier maatte være ham til Nytte, og dersom det maatte lykkes mig at bringe en eller anden begyndende Fisker til at slaae ind paa en ny og bedre Vei, end man hidtil har fulgt paa hans Egn, da vilde jeg have opnaaet, hvad jeg ønskede med dem.

Hvad her er fremstillet paa den medfølgende Tegning forefindes i fuld Størrelse i Museet paa Christiansborg Slot til Fiskeriernes Fremme, hvor det med Fornøielse skal blive foreviist paa de Tider af Aaret, hvor Museet er aabent.

En Afhandling om Pilkens Anvendelse ved Torske- og Kabliaufangst og hvad dermed staaer i Forbindelse.

Den her medfølgende lithographiske Plade B. fremstiller Afbildninger deels i fuld, deels i formindsket Størrelse af de forskjellige Redskaber, som benyttes til Torskefangst i de nordlige, danske Besiddelser. B. 9 fremstiller den nederste Deel af et Lod med sin Krog og Snøre, som det benyttes under Færøerne og Island til Torske- eller Kabliaufangst paa en 70 à 90 indtil 100 og 120 Favnes Dybde. Til at forhindre Strømmen fra at føre Snøren med sin Krog for langt fra Bunden, tjener et Blylod, sommetider bruger man ogsaa et Jernlod, der alt efter Snørens Længde i Reglen har en Vægt fra 6 og 8 indtil 12 Pund. Paa denne meget store, slet forfærdigede, plumpe Krog, B 9 a og 9 b bruges sjelden eller aldrig den saakaldte Ang; men i dens Sted har man anbragt paa den ligere Deel af Krogen, i Nærheden af det Sted, hvor den er fastgjort til Snøren, en paastøbt Metalfisk, der for at den skal glimre og lokke Fiskene hid bør være af Tin; men som Mange desuagtet bruge at forfærdige af Bly, ved hvilken Skjødesløshed ogsaa denne væsentlige Fordeel bortfalder. Nysnævnte Fisk og tillige Krogen holdes stadigt blanke og blive derved slugte. Med et saadant plumpt Redskab er det altsaa,

at Tusinder af Fisk blive optrukne af Havet. Naar dette lader sig gjøre med dette umaadelig plumpe, uhensigtsmæssige Redskab, hvor Meget mere lod sig da ikke fange i en ulige kortere Tid med en mindre, velconstrueret Krog, der med sin paastøbte Fisk, indlagt med Perlemoer (see Tegningen 10 paa Pladen B.), kunde sees i en videre Afstand og kan holde en nok saa stor Fisk, som de større Kroge af en slettere Form, og som anvendtes ikke med den Skjødesløshed og Uagtsomhed, hvormed der nu i Almindelighed fiskes; men benyttedes med Omsorg og Interesse?

Hvor hensigtmæssigt vilde det ikke være, om de forskjellige Sorter Pilke, som hernede i Kongeriget paa mangfoldige Steder blive brugte med saa stor en Fordeel, ogsaa kunde blive indførte i de nordlige Lande? Naar de hernede blive benyttede med saa stor Fordeel, hvor dog ingenlunde Fiskestimerne ere saa store eller graadige som deroppe, saa er det indlysende for Enhver, hvilke umaadelig forøgede Fordele Brugen af dem der maatte give. Jeg kjender meget godt den Hindring, der ligger bagved, den nemlig, at det er behageligere, beqvemmere og mageligere at kaste en Krog ud og holde stille end at bruge en Pilk, der i den Tid, den er i Brug, forlanger hele Armeens fulde Kraftanstrængelse; men jeg veed ogsaa, at den paa denne Maade rigtigt brugt giver et langt, langt bedre Udbytte end gode Kroge i Almindelighed og slette Kroge, som de deroppe anvendte, i Særdeleshed; og den, der, som sagt, foretrækker for Mageligheds Skyld at bruge den hidtil anvendte slette Krog istedetfor den her anbefalede Pilk, vil ogsaa ved at anvende den, kunne opnaae Magelighed; thi han behøver kun en enkelt Gang at anstrænge sig for at fange et saa betydeligt Antal Fisk, at han atter en Tid kan lægge sig paa den lade Side, hvis hans Lyst staaer dertil.

Den Fisk af alle Fiskesorter, der er Torskens kjæreste Næring og som saadan bliver meest forfulgt af den, er: Silden, og det vil af den Aarsag altid være hensigtsmæssigst at give Pilken Lighed dermed i Form og Udseende; hvad der saa betydeligt forøger den Blankhed og Glimmer, som der er

ved Sildens Legeme, opnaaes yderligere ved Indlægning af Perlemoer, der vel nok gjør den noget dyrere; men naar det er indlagt ordentligt, er temmelig varigt. En saadan Pilk sees af Fisken langt bedre ved det eiendommelige Blink, Perlemoeret fremkalder, og Erfaringen har viist, at hvor to Pilke paa eet og samme Sted have været lige rigtigt benyttede, saavel i fersk som salt Vand, har altid Fangsten paa den Pilk med Perlemoer været ulige større. Derfor anbefaler jeg de Fiskere, der benytte sig af dette Redskab, at anbringe Perlemoer paa samme, og hvor dette ikke lader sig gjøre paa Grund af Pilkens tilfældige Form, da at erindre det, naar nye anskaffes. Saadanne Pilke, saavel med een, to som tre Kroge, ganske af Form liig Sild af forskjellige Størrelser, saavel som forskjellige andre Mønsterredskaber m. m. kunne faaes af rette Vedkommende paa Forlangende gratis udlaante fra Museet til Fiskeriernes Fremme til Efterlignelse (see Tegningen 10).

For at formindske den skjødesløse Behandling, som disse Fiskeredskaber i Reglen ere underkastede, og hvorved de hastigere blive ødelagte eller i alt Fald tidligere blive uskikkede til deres Bestemmelse, da anbefaler jeg enhver Fisker, der anskaffer sig en Krog eller en saadan Pilk med indlagt Perlemoer, strax at aftørre den efter Brugen og forsyne den med en kort Strop, hvorved den kan sættes i Forbindelse med den øvrige Snøre (see Tegningen), for at den hastig kan løsnes derfra, og da indlægge den i et Futteral, som Tegningen 11 viser. Derved beskyttes den for den Ulempe, som nu saa ofte er Tilfældet, at Krogene knækkes eller Spidserne afstødes. Ligeledes anbefaler jeg Fiskeren at vise Krogene den samme Omhu, som han viser sin Kniv, ved idelig at slibe dem og derved holde dem spidse, blanke og fri for Rust. Det er en Omsorg, der lønner sig godt, det er en Erfaring, der har viist sig rigtig hos de mange, udmærkede, hollandske og engelske Fiskere, saavel som hos de faa Enkelte, der hjemme hos os have benyttet den samme Methode og befunden sig meget vel derved. Hvordan en Pilk hensigtsmæssigst er nedlagt i Futteralet, sees paa Tegningen 11, ligeledes sees Afbildninger af andre Former og

Størrelser af Pilke, saavel med som uden Perlemoer, med een, to, saavelsom tre Kroge (see Tegningen 10). Paa Tegningen 12 sees ogsaa en Taageklokke (g), udlagt ved et Stykke Krogfiskeri 12 eller, som det ogsaa kaldes, en Langreve, hvorpaa der er anvendt tre Tavser med deres Kroge, den ene Tavse paa den almindelige Maade (a), paa de tre andre er der anbragt en Kork paa hver, paa den ene tæt op til Krogen (b), paa de to andre længere fra Krogene (c d) for at holde dem op fra Bunden. Fremdeles sees to Kroge, den ene (e) af almindelig Form, som man benytter den paa Langreverne, den anden (f) af den nyeste, forbedrede Construction af en mere krummet Form. — Tegningen 13 A fremstiller, hvorledes et Krogfiskerie med Kork udsættes fra sit Gaffelbræt. Paa 13 sees selve Gaffelbrættet. — 13 B viser Gaffelbrættet seet fra Enden med sine isatte Kroge belagte med hakket Tang for at holde overnattet Ang frisk. — 13 C viser Profiltegningen af en Krog med sin Kork i fuld Størrelse. — 13 D viser, hvorledes et Fiskerie med Lokfisk udsættes fra Baaden. — d viser den mindste og næstmindste af de 6 Former af Lokfisk, man benytter. — 13 E viser en Krogstang, som den benyttes til et Par Alen fra Vandskorpen at hugge i større Fisk, naar man befrygter, at Krogen, hvorved de ere blevne fangne, skal brækkes, før de ere trukne heelt op. — 13 F viser en galvaniseret Jernkessert med et fiint Seglgarnsnet.

Om Texten og Forklaringen henviser jeg til det i den Anledning udkomne Skrift om Krogfiskeriet af W. Heins, Kjøbenhavn 1858.

En Forklaring af Kniven, hvormed Fisken dræbes ved Blodtømning, og Knivene, som benyttes ved Opskjæringen.

Følgende gjælder som ufravigelig Regel for al Slags Fisk, hvilkensomhelst Deel af Fisken man end agter at lade undergaae

en videre Behandling: „dræb den strax, idet Du trækker den op af Vandet, ved at blodtømme den med en Kniv paa det Sted og den Maade, som Tegningen A 15 a viser."

Tegningen A 15 fremstiller en Kniv i ¼ Størrelse, hvilke Fortrin den bør have, skikket ved Blodudtømning til at dræbe Fisken, ligesom den kommer op af Vandet. — See Tegningen 15 a, hvorledes den anvendes, og Stedet paa Fisken, hvor den bør anvendes, i samme Øieblik, Fiskeren trækker den op af Vandet. — Kniven er med en Kjetting fastgjort i Baaden paa det Sted, hvor hver Mand deri har sin Plads, for at hver især altid kan have Kniven paa rede Haand hos sig. — Tegningerne 14 paa Pladen B vise 4 Knive i fuld Størrelse, hvis Skafter og Blade ere af forskjellig Form, eftersom den Fisk, der skal opskjæres, er stor eller liden, og eftersom Opskjæringen skal finde Sted i Ryg eller Bug. Den ulige Form af Skafterne paa disse Knive letter betydeligt Arbeidet; ved at vexle med dem give de nemlig Fingrene Hvile og et fast Leie, Noget der er saa vigtigt, da man vil erindre, at Haanden saavel som Kniven under Opskjæringen er bedækket med en slimagtig Hinde, der gjør Fastholdningen af Kniven under de forskjellige Snit usikker, naar disse Ujevnheder mangle. De her beskrevne Knive have medført den yderligere Fordeel, at en Arbeider med disse har kunnet paa een Dag opskjære ulige flere Fisk end med Knive af ældre Construction.

At dræbe Fisken, ligesom den kommer op af Vandet, ved at blodtømme den er ei alene en Fordeel for selve Fiskens Kjød; men for hver anden enkelt Deel, der skal undergaae en videre Behandling, saasom Leveren, Svømmeblæren, der ei saa let tager Skade, og faaer et langt klarere Udseende, naar Blodets Udtømning finder Sted som ovenfor beskrevet. Fisken faaer da en Fasthed, en Klarhed, en Evne til at kunne modtage Saltet, til at kunne gjennemtørres og undergaae en videre Behandling, saaledes at den f. Ex. ikke ved første indtrædende fugtigt Veir bliver blød og altsaa en slet Handelsartikel, et daarligt Næringsmiddel; men den bibeholder under alle Veirforandringer en fast, hornagtig Gjennemsigtighed i flere Aar,

der paa Grund af sin lange Varighed gjør, at den er en søgt, salgbar Vare og saaledes holder sin Priis, naar den er blodtømt og dræbt paa ovenfor omtalte Maade. — Kjøbmanden kan saaledes speculere i denne Artikel og altid have Kjøbere til en anstændig Betaling, og Fiskeren en Sikkerhed for, at hans Varer ei gaae fra deres Værdie, saa at hans Arbeide og Anstrængelse ei er forgjæves, hvilket nu ofte er Tilfældet paa Grund af en feilagtig og ligegyldig Behandling.

Om Leverens Sortering og Tilberedning til Tran, samt en Forklaring af Tegningen til Levertransapparatet.

Leverens Udtagning og Sortering er af megen Vigtighed. Leveren er snart næsten hvid, med fyldige, afrundede Former, nemlig naar den er sund og rig paa Tran, snart mere langtrukken, skarp formet, sjadsket og af et graaligt Udseende, hist og her besat med røde, cirkelformige Orme og som saadan af et fattigere og slettere Traindhold. — Den tredie og ringeste Sort Lever, man finder i Torsk, er som den sidst beskrevne med Tilføielse af grønne, galdesprængte Pletter, mere eller mindre tæt besatte, dybtgaaende og hyppigt gjennemborede af lange, tynde Orme, der have Førhed som en grov Traad og ligge i en cirkelformig Skikkelse i Leverens Yderflader. Denne Sort Lever er den sletteste og værdiløseste, og hvor Hovedmængden af Torsken er i denne lidende Tilstand, der vil Produktionen kun daarligt lønne sig, og Trannen vil aldrig kunne benyttes til Andet end til at brændes.

Det Første, der altsaa er at gjøre for den, der skal producere Levertran, vil være nøie at kjende og skjelne de 3 beskrevne Sorter Lever, i sund, mere eller mindre sygelig Tilstand. — I hvad Grad Ligegyldighed ved Sorteringen vil skade, fremgaaer alene deraf, at den bedste Tran bliver langt

ringere, naar blot en eneste Lever, som er syg, kommer med iblandt flere Hundrede; og det mærkes ikke saa meget øieblikkeligt, ikke anderledes end at Trannen bliver mørkere; men vil man derimod en 8 Dage derefter smage paa den, da har den allerede faaet Affmag, og ved den mindste Berørelse med Luften bliver den langt lettere harsk. — Af den første Sort kan produceres ved Afløbning de første 6 Timer en fortrinlig Medicintran, de paafølgende 18 Timer ved Opvarming med varme Dampe en Middeltran, som endnu i fattige Aaringer kan benyttes som Medicintran; efter den Tid egner den sig kun til at brændes, til Feldberedning og Garvning, da den er ureenligere og Trannen bruunlig. Bundfaldet, blandet med nybrændt Kalksteen, er det virksomste Gjødningsmiddel, der existerer paa Jorden.

Aarsagen til at man paa mangfoldige Steder vedbliver at producere en mørk og lidet afsættelig Tran, er hovedsageligen den: at man ei sorterer Leveren. — Aarsagen til, at man producerer forholdsviis lidt Tran af de mange Levere, hidrører simpelthen fra det Kar, man betjener sig af ved Productionen, hvilket udelukkende er af Træ, og mere eller mindre af de porøse Træsorter. Jo mere porøst, desto mere Tran indtrækker der i Karret og udsmelter der af Karret, og ved Luftens Paavirkning bliver den hastig harsk og foranlediger, at den i Karret producerede Tran faaer Lugt og Smag deraf. Baade forringes Varmen og Mængden betydeligt, idet en Mængde Tran gaaer tabt, saa trækker ind i Karrene, og selv om et saadant Kar er renset paa det Omhyggeligste, vedbliver det dog at have en ilde Lugt, der hastig udbreder sig i de nye, producerede Varer.

For at forhindre dette, anbefaler jeg til Levertransproductionen Glaskar (i den sidste Tid har man ogsaa benyttet fortinnede eller emaillerede Jernkar, da disse ere solidere og lettere af anskaffe) af nedenstaaende Construction og af Form og Udseende, som Tegningen A 16 viser. Ved at benytte dem vindes væsentlige Fordele, der ere af stor Vigtighed for Producenten, da han derved faaer et langt større Udbytte, et langt

dyrere, bedre og saaledes afsætteligere Product end hidtil, uden, saa at sige, forøgede Udgifter og paa en kortere Tid, end naar Productionen gaaer for sig i Trækar. — Glaskarret indsuger ei noget af Trannen; Solvarmen kan paavirke og opvarme det heelt igjennem, da det er gjennemsigtigt; Glas- og Metalkarret kan omhyggeligt renses mellem hver Gang, det benyttes, uden at efterlade Lugt eller Smag, hvad ei er Tilfældet med Trækar; tillige forhindres Luftens Adgang i Glaskarret.

Tran tilberedt i et saadant Redskab, som det her er anbefalet, af Fjordtorskens Lever har i den Grad vundet Yndest og fortjent Anerkjendelse, at den er bleven foretrukken for den fortrinlige Levertran, man faaer fra Newfoundland, saavelsom for Müllers fortrinlige Tran fra Bergen.

Tegningen 16 viser tvende Glaskar, det ene i det andet, der gjensidig hvile paa to Jernstativer e e.

Det indre saavelsom det ydre er forsynet med Laag. Det indre Glas, der er bestemt til Opbevarelsen af Leveren, er forsynet med en Deel Huller, der ere udfyldte med sømformige Rør af Tin, udvendig paa Røret i Nærheden af Hovedet forsynede med en Skruegang, hvorpaa der passer en tilsvarende Møttring; see Tegn. a og b.

Møttringen saavelsom det tilsvarende Hoved paa Røret er noget hvælvet; man kommer heri noget Steenkit, der yder den væsentlige Fordeel, at det, naar det indsættes i det dertil bestemte Hul (see Tegningen) og sammenskrues, da bliver aldeles lufttæt og saaledes gjør det umuligt for Fluidummet i Glasset at løbe ud af andre Steder end den i Røret værende Aabning (see Tegningen).

Paa den Deel af Røret, der staaer udenfor Skruen, anbringes en Kolbe af Glas eller Metal paa hvert Rør; hvilken Størrelse hver enkelt Kolbe paa Rørene har, er afhængig af deres indbyrdes Afstand, samt af hvor Meget Kuppelen, hvorpaa samtlige Kolber ere anbragte, rummer. — Det er selvfølgeligt, at hvor man ei nøiagtig udregner, hvor Meget Kuppelen kan rumme, maa man foretrække at gjøre Kolberne lidt for store.

Alt eftersom nu Trannen udvikles i den indre, lukkede Kuppel, flyder den successivt gjennem de paa Kuppelen anbragte Rør ind i de derpaa anbragte Kolber, saaledes at de laveste Kolber fyldes sidst og de øverste først. Man opnaaer derved det overordentlige Gode, at den til forskjellig Tid udløbne Tran, der har forskjellig Godhed og Klarhed, fuldstændig kan sorteres fra det samlede Kar, idet hvert lille Qvantum udløber i sin særskilte Kolbe uden Rystning eller Skvulpning, som tidligere har fundet Sted, hvilket saaledes har havt en Sammenblanding af de trevlede, kjødagtige Dele af Leveren tilfølge og været Aarsag i, at Trannen har faaet et ureent Udseende, Afsmag og hastig er bleven harsk.

d viser en paa den nederste Deel værende Aabning, der er lukket ved en Glasprop, igjennem hvilken man efter Behag kan udtage de bladagtige og vandede Dele af Leveren.

Paa den nederste Deel af den ydre Kuppel er anbragt to Huller, see Tegningen, der staae i Forbindelse med to hvælvede Kobberkasser (f f), hvori ere anbragte to Rør, der gaae op i hvert af de ovenfor antydede Huller. For at befordre en stadig og hastig Udflyden af Trannen fra Leveren af, søger man at anbringe Solpaavirkningen saa stærk som muligt i et dertil indrettet Huus eller Vindue, som indvendigt paa de Sider, der omgive Glasset, er malet sort, hvilket bevirker en stærkere Varmegrad af Solen (see Situationstegningen 17); men paa de Tider, hvor Leveren er meest righoldig paa Tran og kan faaes i størst Mængde, er Solen saa kort Tid oppe og Solvarmen saa svag, at den kun kan benyttes nogle faa Timer. Man maa da omhyggelig udvendig fra med Maatter tildække Vinduet, uden at flytte Apparatet eller ryste det, da man derved skader Tranproductionen uendelig meget, ligesom ogsaa Afbrydningen af en bestemt, regelmæssig Varme (der ikke gjerne maa være under 32° R.) er til stor Skade for Productets Godhed og tillige formindsker Mængdeudviklingen. For nu at opnaae denne stadige Varmegrad fylder man de paa Tegningen anbragte Kasser (f f) med Vand, og vexelviis, eftersom Tøm-

ningen finder Sted, anbringes Spirituslampen g derunder. Vanddampene stige ved Hedens Paavirkning nu op mellem den ydre og indre Kuppel og holde derved den indres Indhold i en stadig flydende Tilstand, paa Grund af den census artede Varmegrad, der kan iagttages ved et paa den indre Side af den ydre Kuppel anbragt Thermometer, hvor Varmegraden, som ovenfor er anført, i det Ringeste maa være omtrent 32° R. Dette Thermometer maa være en stadig Rettesnor for den, der skal passe Apparaterne, og han maa have stadigt Tilsyn med det, Dag og Nat, uafbrudt saalænge Productionen gaaer for sig, og naar den er tilendebragt, da først udtages den indre Deel af Apparatet. Naar de leveragtige Dele ere sunkne saa dybt ned i Kuppelen, at de ei afgive mere Tran, da udtages dette Bundfald og blandes med Kalk paa den i Texten nedenfor anmeldte Maade. Apparatet renses omhyggeligt efter den foregaaende, tidligere Production, saaledes at ingen ny finder Sted, forinden man har overbeviist sig om, at der ingen Lugt er ved det ligesaalidt som ved det sidste varme Vand, man har udskyllet det med.

Der er to Kobber- eller Blikkasser (f f) under Kuppelen, som sees paa Tegningen, for at, naar den ene, hvorunder Lampen staaer, er bleven tømt ved de udstigende Vanddampe, Spirituslampen da hastig kan bringes hen under den anden fyldte, medens man paany fylder den første.

Paa de Steder, hvor der kunde være Vanskelighed ved at erholde de her beskrevne Kar af Glas, der jo desuden ved deres Priis og ved deres Skrøbelighed komme til at være ikke saa lidt dyre, anbefaler jeg Kar af støbt Jern, indvendig emaillerede, eller af fortinnet Jern, ved hvis Brug rigtignok Nytten af at kunne i saa høi Grad anvende Solvarmen bortfalder, ligesom man heller ikke udvendig fra har det fuldkomne Overblik som ved Glaskarrene.

Hvad Besvarelsen af Spørgsmaalet angaaer, til hvilken Tid Torskens Lever er meest tranholdig, saa troer jeg, at Ingen med Bestemthed kan give tilfredsstillende Svar derpaa; man antager jo som givet, at December, Januar og Februar

skulle være de Tider, der vare bedst; jeg har saavel før som sildigere truffet paa Stimer af Torsk, der have havt overordentlig fyldige Levere, der vare righoldige paa Tran, ligesom jeg ogsaa i de nævnte Maaneder har truffet store Stimer fattige paa Tran. Er man uheldig, saa at man træffer paa store, syge Stimer, da vil jo Tranudbyttet kun blive ringe og lidet lønnende, ligesom omvendt, naar man er heldig at træffe paa store Stimer af Torsk. Men hvad der i alle Tilfælde er og bliver anbefalelsesværdigt, det er, at vise den her anbefalede, omhyggelige Maade ved Uddragning af Tran af Leveren Opmærksomhed og benytte sig af det her foreskrevne Redskab til at udvikle den i.

Nogle Meddelelser om Torskens Svømmeblære (den af Fiskerne saakaldte Sundmave) samt om Maaden til ved Kogning at uddrage af den en Fiskeliim (Husblasstof).

Svømmeblæren sidder paa den bredeste Deel af Rygradens hvælvede Væg, bag Hovedets nederste og kjødfuldeste Deel af Legemet, har Størrelse og Førhed efter Fiskens Størrelse og mere eller mindre nærede Tilstand. Man holder den for at være righoldigst og vægtigst i December, Januar og Februar. Den løsnes nemmest med den høire Tommel- og Pegefinger fra Rygraden, strax efter at Fisken er opskaaren, hvilket rigtigst bør skee strax, især hvor Transport, der i intet Tilfælde er anbefalelig, er nodvendig; thi Fisken bør tilberedes strax og rigtigst paa det Sted, hvor den er fisket, og renses i det Vand, hvori den er fanget.

Svømmeblæren har en læderagtig, elastisk Characteer, med et blandet Skjær, liig Perlemoer, naar den er renset for den Sliim, der er paa den ved Udtagningen; saaledes godt renset og tørret ophænges den, som Tegningen 18 viser. Ved en langsom Tørring i Luften faaer den et hvidagtigt Udseende,

ved en hurtigere Tørring, f. Ex. ved en Ovn, en klarere, haardere og hornagtigere Characteer. Den er da skikket fra Fiskerens Haand til en videre Behandling af Fabrikanten, der ved at itusKjære den og ved en 7 à 8 Timers langsom Kogning i Vand faaer et kostbart Gelée= = eller Liimstof deraf, der er aldeles frit for Smag og anvendes med stor Fordeel og Nytte til forskjellige, spiselige Henkogninger, gjør ganske den samme Nytte og har samme gode Egenskaber som den Gelée, man faaer af Størens Svømmeblære, der behandles paa samme Maade, som nedenfor er beskrevet, gaaer i Handelen under Navn af Huusblas og betales med 28 ß pr. Lod. Tages den ei strax ud af Torsken, er den vanskelig at befrie for denne Sliim, som let vil sees paa den ved den videre Tilberedning, idet den vanskeligere tørres, har taget en tranagtig Lugt til sig og afgiver som saadan en tranagtig Smag. Den er saaledes ei længere tjenlig til henkogte Sager; men kan da kun sælges som Liim og som saadan sælges til en langt billigere Priis.

Hvad der gjælder som den første Hovedregel, naar vi ville lade Svømmeblæren undergaae en videre Tilberedning, er, at enhver Svømmeblære skal, efter at den er udtaget af Dyret, renset og godt befriet for sin Sliim og den mørke Hinde, der er paa den, tørres, saa den faaer en hornagtig Fasthed. Naar man har et tilstrækkeligt Antal, som man agter at lade undergaae denne Tilberedning, itusKjærer man dem i smaa Stykker og kommer i nogle Timer koldt Vand derpaa for foreløbig at opbløde dem. Dette Vand vil altid blive noget grumset og bortkastes derfor. Naar det er skeet, forsyner man dem med nyt og kommer saamange ituskaarne Blærer og saa meget Vand sammen, som det indre Rum af det paa Tegningen fremstillede Kar 19 kan rumme. Man forsyner det ydre Rum af det andet Kar, hvori dette findes, med Vand og sætter dem nu over en jævn, stadig Ild. Ved nu at dette ydre Kar med sit Vandindhold kommer til at koge, kommer en kort Tid derefter, ved Paavirkning heraf, det indre ligeledes til at koge; man passer nu at holde dette i en stadig og jævn Kog, indtil al den Fiskeliim (Huusblasstof) er uddragen ved Kogning af de

ituskaarne Torskeblærer som findes deri, hvilket i Reglen pleier at medtage circa 9 à 10 Timers stadig Kog. Det bemærkes udtrykkelig, at det maa være en langsom og stadig Kog, da man saavel ved en altfor stærk, som ved en Afbrydelse af Kogningen, enten aldeles forfeiler sit Maal, eller om end ikke aldeles, saa dog faaer et ulige mindre Qvantum, og Tilberedningen medtager en ulige længere Tid. Det er selvfølgeligt, at man for ei at standse Kogningen har kogende Vand i Beredskab, for af og til, naar fornødent gjøres, at forsyne det ydre Rum med Vand, der ved sin idelige Kogen jo fordamper, hvilket derimod meget sparsomt skeer i det indre Rum og i intet Tilfælde finder Sted de sidste 3 à 4 Timer af Kogningen. Et sikkert Tegn paa, at Fiskelimen (Huusblasstofferne) er udkogt, viser sig derved, at de ituskaarne Dele af Torskens Svømmeblære ere ligesom ormstukne; ved nøiere Betragtning vise de sig at være de itukogte Cellevæve, som indeholdt Fiskelimen (Huusblasstofferne). De tilbageblevne Stykker, der endnu have bibeholdt deres runde, fyldige og kraftige Udseende, indeholde endnu Bestanddele og behøve altsaa en vedvarende Kogning. Naar Kogningen er tilendebragt, lader man Ilden slukkes, og det Henkogte roligt henstaae, indtil det er blevet koldt. Viser det sig da ikke at have opnaaet en stærk Klæbrighed, saa er der endnu formange Vanddele deri, og det trænger til en yderligere Henkogning. Naar dette er skeet, som det sunde, praktiske Blik snart viser, lader man denne henkogte Fiskeliim (Huusblasstof) løbe igjennem en Si, man har forsynet med en godt renset, fiin Lærredsklud, for at optage det muligt deriværende Bundfald eller de trevleagtige Dele. Naar dette er skeet, opvarmer man det paany og har nu en heel Deel ganske nye, ubrugte, flade Tallerkener i Beredskab, hvori man helder en Spiseskee fuld af dette Stof, som man lader udbrede sig over hele Fladen ved at dreie Tallerkenerne rundt, hvorefter man igjen hælder det af, som imidlertid ikke har sat sig fast, hvorved der bliver en tynd Hinde tilbage over hele Tallerkenen. Nu hensætter man denne paa et kjøligt, skyggefuldt Sted, hvor der er Træk, under et Gibsdække, hvor intet Støv, Insecter eller Andet lignende kan komme til, og

efter en kort Tids Forløb, alt efter Veirligets Tilstand, løsner denne Hinde sig fra Tallerkenen og er da færdig tilberedt; men for at den skal faae en yderligere Haardhed, taale Transport og bibeholde sit smukke, blanke Udseende, oplægger man den paa et lignende Sted, hvorpaa Tallerknerne have henstaaet, paa dertil anbragte Snore.

Det gaaer med denne Sag, som det gaaer med enhver anden, der blot er i nogle enkelte Mænds Hænder, at der holdes Et og Andet hemmeligt, som det er vanskeligt at komme til Kundskab om. Saaledes er der ved denne Sag her eet Punkt, hvorom jeg saa godt som Intet veed, det nemlig at faae Fiskelimen (Huusblasstoffet) løs fra Tallerkenerne i sin hele, flade Udstrækning. Jeg har talt med Forskjellige derom uden at være kommen til noget bestemt Resultat. Saavidt jeg veed, troer jeg nok, at den Herre, der holder dette Punkt hemmeligt, overskyller Tallerkenerne med et Fluidium, forinden han hælder Fiskelimen (Huusblasstoffet) paa dem. Nogle have meent, at det blot var Vand, Andre, at det var Eddike og Vand, atter Andre, at det var stærk Eddike eller Eddikedampe, som vare Aarsag i, at Geleen saa let løsnede sig. Jeg har altid faaet de største Stykker løs fra Tallerkenerne, naar jeg har benyttet en ganske ny, aldrig før brugt Tallerken og overskyllet den med reen Eddike og derefter hældt Geleen derpaa, uden at den dog har været for varm. Kogende Gelee, har jeg altid fundet, bandt stærkest; og temmelig afkjølet, dog saaledes at den var flydende, fandt jeg altid, løsnede sig lettest. At anvende en Smule Provenceolie paa lidt Bomuld og dermed overgnide en 20 à 30 Tallerkener er ogsaa et ikke uheldigt Middel til at faae Geleen til at løsne sig.

Der er endnu een Maade at benytte de udtagne Svømmeblærer paa, og især saadanne, som ved Udtagningen gaae itu, nemlig at sammenrulle dem, hvorved en 3 à 4 Hinder komme til at ligge ovenpaa hinanden, da afskjære dem i smaa Stykker paa omtrent en Tommes Længde, gjennemstikke dem med en Naal og ophænge dem til Tørring. Saaledes tilberedes de i Rusland, hvorfra de gaae i Handelen over hele Europa under

Navn af Rangle=Huusblas (see den medfølgende Tegning 18 a). Da jeg veed, at Torskens Svømmeblære hidindtil har været afsat til Spanien til en Priis af nogle Mark for Lispundet, har jeg deraf taget Anledning til at fremsætte Ovenstaaende, for at bringe den gode Sag om og kun et Skridt videre frem. Nu have vi saaledes seet, hvorledes Benyttelse af selve Fisken, saavelsom Leveren og Svømmeblæren, finder Sted; men de tilbageblevne Dele af Fisten, som Hovedet og andre tidligere ikke anvendte Dele, saavelsom ogsaa Kjødet af andre Dyr, der ellers henligge paa Isen eller i Vandet og raadne, kunne anvendes til Opfodring af Ænder og Sviin, i kogt Tilstand ogsaa til Opfodring af Høns, samt til en fortrinlig Fiske=gjødning, hvorom den fornødne Oplysning gives i det Paa=følgende, men især i de i den Anledning specielt udkomne Skrifter. — Tegningen 20 fremstiller en tæt sammenfalset Kasse bestemt til Opbevaring af røget Fisk; den øvre Deel af Laaget saavelsom selve Kassen er udvendig forsynet med et Jernbeslag med sine Skruer 20 b for med Lethed at kunne lukke tæt for de deri nedlagte røgede Sager. Paa Laagets indre Side er anbragt en False 20 a, der ved Sammenskrue=ningen gjør, at Kassen hermetisk kan lukkes, hvorved den over=ordentlige Fordeel opnaaes, at de deri værende røgede Varer staae sig en ulige længere Tid, end naar de, saaledes som nu ofte er Tilfældet, gjemmes i Kurve eller utætte Kasser, hvori de ved indtrædende fugtigt Veir paa en 8 Dages Tid for=dærves; derimod har man havt flere Exempler paa, at hvor den røgede Fisk har været rigtig behandlet og nedlagt i en Kasse som den ovenfor beskrevne, har den endog efter 3 Maa=neders Forløb afgivet en velsmagende og behagelig Føde. An=gaaende den øvrige Detail, der rigtigst omhandles paa samme Tid som Røge=Ovnen, henviser jeg til et Skrift, der vil blive udarbeidet efter høiere Ordre og snart udkomme.

Om Anvendelsen af usælgelig Fisk og Fiskeaffald til Opfodring af Sviin, Ænder og Høns, der lægge ulige flere Æg efter at være fodrede med kogte Fisk, samt Køer, der begjærligt æde tørrede og saltede Fisk; faae heraf en stærk Ædelyst og give en god og nærende Melk.

En anden Anvendelse af den usælgelige Fisk, som i den sildigste Tid er bleven gjort, er den, at man dermed har opfødet og fedet Ænder og Sviin. Som bekjendt, er Fiskeføde en sund og tjenlig og derhos kjær Næring for alle Vandfugle og saaledes ogsaa for Anden, hvad der jo for den vilde Ands Vedkommende vides af Enhver. Man kan derfor med Fordeel anvende Fisk til Foder for Ænder, idet man tager den raa Fisk, skjærer eller hugger den i meget smaa Stykker og giver den til Ænderne, der ere saa graadige efter den, at de langt foretrække den for Korn og Mask, som man samtidig har sat for dem. At Fiske-Næring er Ænderne særdeles tjenlig, sees deraf med Sikkerhed, at Ænder, der have været opfodrede med Fisk, trives langt bedre og udvikle sig langt hurtigere end Ænder, der ere blevne opfødte ved anden Næring, ligesom ogsaa deres Fjerbeklædning synes at være righoldigere og blødere. I Fiskerleier, hvor man endnu ikke har begyndt med Anlæggelsen af Kuler til Fiskegjødning, vil man saaledes kunne anvende den overflødige Fisk til Næring for Ænder og Sviin. Derved forebygges, at Fisken ligger og raadner og forpester Luften, og man faaer sine Ænder opfødte billigt, saa at Mange, som hidtil ikke have havt Ænder, fordi Kornet var for dyrt, nu vilde kunne holde dem uden Pengeudgift. Ligesom Bonden modtager Gjæs paa Stubben for Folk, der ikke have Leilighed til selv at faae dem opfødte, saaledes vil Fiskeren kunne modtage Ænder med deres Ællinger til Opfødning, imod at han, naar Ællingerne ere blevne store, deler halvt med Eieren. Mangen En vil maaskee herved mene, at Fiskeren maa bruge de overflødige Fisk kun til Føde for Sviin; men dertil maa man bemærke, at Svinene i Reglen blive Fiskerne meget kost-

bare, idet de maae kjøbe en betydelig Mængde Føde til dem, da der ikke til hver Tid af Aaret er tilstrækkeligt Affald til eet eller flere Sviin; holder Fiskeren derimod Ænder, da kan han indskrænke sig til at holde dem paa den Tid, da der falder Næring nok af til dem, og Ænder kan han til enhver Tid sælge. Og derhos maa man erindre, at den fattige Fisker, som ikke selv eier en Baad; men faaer Lov at følge med en Andens, ikke har et saa rigeligt Affald, at han kan holde et Sviin, hvorimod han dog altid kan holde et større eller mindre Antal Ænder.

Om Maaden at tilberede Fiskegjødning paa, saavel af usælgelig Torsk eller dens Dele, som af Skrog af Havkalve, Robber og Sælhunde og andre hidindtil ubenyttede Fiskedele.

Det er en noksom bekjendt Sag, at vore intelligente Landmænd i de senere Aar have gjort Alt, hvad der stod i deres Magt, for at hæve Agriculturen til den størst mulige Høide. De have indført og anvende Alt, hvad den nyere Tids Erfaring har tilraadet baade i mechanisk og chemisk Henseende. Et i sidste Henseende særdeles anbefalet Stof er den saakaldte Guano eller Fiskegjødning.

Guanoen, som den hidtil er gaaet i Handelen, er bleven hentet her til Landet mange hundrede Mile borte fra saadanne Øer, hvor Millioner af Søfugle have deres Natteophold og efterlade deres Excrementer. Da Søfugles Næring bestaaer i Fisk, er altsaa Guanoen ligefrem at betragte som en Slags Fiskegjødning.

Her i Landet har man i et Par Aar paa en kunstig Maade produceret Fiskegjødning. Der udkom nemlig for faa Aar siden en Anviisning til at anvende til Gjødning Fisk, der ikke kunde sælges, enten paa Grund af den Mængde, der

fangedes, eller paa Grund af, at de paa den Tid, de fangedes, ikke vare saa velsmagende som til andre Tider, hvilken Bog er bleven saaledes efterspurgt, at den nu er udkommen i 3die Oplag. Det synes saaledes temmelig usandsynligt, at vore Landbrugere i Længden skulde vedblive at lade indføre Guano, — som desuden nu vistnok neppe er at faae uden i forfalsket Tilstand, tilsat i stærkere eller svagere Grad med andre, en Gjæring fremkaldende, Stoffer, — naar de kunne faae Fiskegjødning hjemme i Landet. Alene Patriotismen byder at ophjælpe en indenlandsk Industri, og naar den her tilberedte Fiskegjødning kan maale sig med det tilsvarende udenlandske Produkt, da byder jo tillige baade Klogskab og fornuftig Beregning ligefrem at anvende hiin paa vort Lands Jorder. Det vil temmelig let indsees, hvorledes Guano ɔ: udenlandsk Fiskegjødning forholder sig til indenlandsk Fiskegjødning. De mangfoldige Søfugle i hine fjerne Lande ernære sig af Fiskerov; de kunne, — Enhver kjender jo omtrent en Fiske-Rovfugls Størrelse, — kun tage og sluge de mindre og altsaa mindre kraftfulde Fisk. Til Dyrets Næring medgaae de meest nærende og altsaa Jorden meest frugtbargjørende Bestanddele af disse mindre Fisk. Resterne af dem, der ikke kunne tjene Fuglene til Næring, udstødes som Excrement af deres Legemer, og de Masser deraf, som findes paa enkelte Øer eller Klipper, hvor Fuglene have deres Ophold, opsamles og forsendes til os som Guano. Men disse Rester have henligget i mangfoldige Aar, maaskee i Aarhundreder, paa hine Steder og have tabt meget betydeligt af deres Næringsstoffer, navnlig Ammoniak, ved Atmosphærens Indvirkning, og det Tilbageblevne kommer saa til os med en absolut uundgaaelig Blanding af Støv og Sanddele, af Mos og Smaasteen.

Den hertillands producerede Fiskegjødning turde dog vist concurrere med hiin og det med temmelig stor Sikkerhed for at vinde Prisen. Den produceres som bekjendt væsentlig af større og kraftfuldere Fisk, der ikke kunne afsættes, og der bortgaaer ikke i Forveien Noget af de Stoffer, der ere indeholdte i dem,

til Næring for andre Dyr, der tabes Intet til den Jord, hvorpaa de gjennemgaae Opløsningsprocessen, da denne skeer i murede Kuler, og der afgaaer Intet til Atmosphæren, idet ethvert nyt Lag af Fisk, naar det har naaet 1 Alens Tykkelse, afspærres fra Luften ved Lag af Kalk af et Par Tommers Tykkelse, der som bekjendt binder de luftartige Bestanddele, der udskille sig under Opløsningen. Den eneste fremmede, iblandede Bestanddeel er denne af de udskilte Gasarter gjennemtrængte Kalk.

Da det har viist sig, at denne indenlandske Fiskegjødning meddeler Jorden en Frodighed, der kun har raadet til Varsomhed i at anvende for stor en Mængde, synes det temmelig sandsynligt, at den ganske maa kunne gjøre Indførelsen af fremmed Fiskegjødning overflødig, og man har derfor troet at burde henlede d'Hrr. Landbrugeres Opmærksomhed paa den, hvor saadan er at faae at kjøbe.

Om den yderligere Detail angaaende Anvendelsen og Tilberedningen af denne Fiskegjødning henviser jeg til Skriftet om Vildandefangst, 3die Oplag, udkommet i Kjøbenhavn 1857.

En fortrinlig Gjødning kunde ligeledes tilberedes af Noget, som man, skjøndt man baade kunde og burde, dog undlader at drage ringeste Nytte af. Der gaaer, som bekjendt, aarlig en stor Deel Skibe ud paa Robbe-, Havkalve- og Sælhundefangst, og mange af disse vende tilbage ikke alene ikke fuldt ladede, men ofte endog kun med $\frac{1}{4}$—$\frac{1}{5}$ Last. At Skibene saaledes vende mere eller mindre tomme tilbage, er Aarsag i, at de danske Robbefangere med Aarene blive ligesaa faa, som de fremmede blive mange; de Dyr, man søger at fange, vise ikke større Kløgt for at undgaae os end for at undgaae Franskmændene og Englænderne, og naar disse som oftest ere heldigere end os, saa at der hos dem udrustes flere og flere Skibe til denne Fangst, men hos os derimod færre og færre, da ligger Grunden dertil ligefrem i, at de bedre end vi forstaae at drage Udbytte af Fangsten.

Kunde vi da ikke drage den samme Fordeel af vor Fangst, som disse af deres? Jo, det baade kunde og burde vi, og

naar vi ikke gjøre det, da ligger Skylden hos os selv. Hvorledes benytte vi det gjorte Bytte? Man afflæsker det, det vil sige, man tager Spækket og Skindene af og lader saa Skrogene blive liggende unyttede. Skrogene ansee vi for ikke at due til Noget; vi tænke ikke paa, at der af dem kunde tilberedes den fortrinligste og kraftigste Gjødning, paa, hvad denne Gjødning vilde være værd, paa, hvor stort et Tab Landet lider, ved at Skibene saaledes komme mere eller mindre tomme tilbage; kort sagt, vi tænke ikke paa det Tab, der tilføies Nationalvelstanden derved, at ikke Alt nyttes som det burde. Englænderne og Franskmændene, som ere paa Fangst i de samme Farvande, vinde derimod, hvad vi tabe; de samle Skrogene ikke blot af de Dyr, som de selv dræbe, men ogsaa dem, som vi i vor Uvidenhed eller Ligegyldighed lade ligge, og føre dem hjem med sig. Fire engelske Skibe bragte saaledes i eet Aar til Dunkerque — foruden et betydeligt Qvantum Fisk og Tran — 365000 ℔ Affald til at tilberede Gjødning af; anslaae vi nu — lavt regnet — Prisen paa denne udmærkede Gjødning til 40 Rdlr. pr. 1000 ℔, bliver Udbyttet 14600 Rdlr.; mange saadanne Summer ere i Aarhundreder gaaede tabt for os, hvorimod Englænderne og Franskmændene ikke forsmaae dem. Hvorlænge skulle vi saaledes staae tilbage; skulde vi ikke istedetfor at klage over, at Fiskerierne intet Udbytte give, tilstaae, at Fiskerierne give deres Udbytte, men at det er os, der ikke drage den Fordeel deraf, som vi kunde? Lader os, ligesom Franskmændene og Englænderne, give vore Skibe et talrigere Mandskab, dette bedre Kost, større Løn og Andeel i Udbyttet af Fangsten, og fremfor Alt anvende denne rigtigt, da vil den ogsaa give os det samme som hine. — Som Undskyldning for, at vi lade Skrogene ligge unyttede, har man anført, at det var umuligt at tage dem med paa Grund af den Stank, som de vilde foraarsage. Men vi see dog, at Andre kunne gjøre det, og følgelig maae vi vel ogsaa være istand dertil. Hvorledes det skulde blive muligt for os, burde vel egentlig vore Chemikere sige os, men da der ikke er kommen nogen Under-

retning derom fra dem, vil jeg anføre en Maade, hvorpaa Maalet muligen kunde naaes.

Den berømte, engelske Chemiker Stenhouse har, som bekjendt, meddeelt, at naar man omgiver et dødt Legeme med et omtrent to Tommer tykt Lag af knuste Trækul, da ville disse indsuge og fortætte de ved Forraadnelsen frembragte Luftarter og saaledes forebygge den dermed følgende ilde Lugt ikke alene en kort Tid, men saalænge Forraadnelsesprocessen varer. Nu kunde man altsaa bestrøe Bunden af Skibet med knuste Trækul, lægge Skrogene derpaa og over flere saadanne afvexlende Lag af Skrog og Kul et Lag Blaaleer for end yderligere at afspærre Luften. Maaskee vilde det lykkes paa denne Maade at bringe Skrogene hjem, og Sagen fortjener vistnok, at man gjorde et Forsøg derpaa.

Om Franskmændene og Englænderne imidlertid bære sig saaledes for at kunne føre Skrogene med sig, veed jeg ikke; deres Fremgangsmaade, som de holde hemmelig, er mig ikke bekjendt; men at de kunne føre dem med, og at de have væsentlige Fordele deraf, er et Factum, hvorfor jeg har troet at burde henlede den offentlige Opmærksomhed paa denne Sag, thi det er tilvisse intet ubetydeligt Tab, der ved vor nuværende, forkeerte Fremgangsmaade directe tilføies Skibsfarten og indirecte Agerdyrkningen, to af de vigtigste Kilder til vor Nationalvelstand.

Mangen Fisker kan maaskee endnu ikke rigtig indsee Nytten af mange Dele af Fisken, men han vil nok i Tiden ved at følge de givne Vink forstaae at anvende Alt, da enhver Deel af Fisken er til Nytte og Gavn. — For 70—80 Aar siden, da man begyndte at udføre gamle Klude og Been, loe Mange deraf og meente, at herved var Intet at tjene, og nu er Omsætningen af disse Artikler for Nordens Vedkommende steget saaledes, at den beløber sig til flere Millioner Rdlr. Ligeledes da man begyndte at afvinde Silke af Silkeormens Cocon, troede man heller ikke, at det vilde give noget stort Udbytte, og dog indbringer det nu flere Millioner Rigsdaler mere end Benyttelsen af Been og Klude. Vel vil Huusblassen alene

ei stige til en saadan Sum, men det vil blive en meget betydelig Indtægt, og først naar Fiskeren lærer at drage Nytte af hver enkelt Deel af Fiskens Legeme, først da vil Fiskeriet lønne sig, og Producenten erholde et Udbytte, der langt overstiger hans Forventninger, og hvem er Producenten? Fiskeren. Det er altsaa ogsaa Dig, som denne Fordeel vil tilfalde af Havets umaadelige Guldgrube, naar Du blot forud har lært at indsee, at Du har en Deel at lære, førend Du forstaaer at drage Fordeel af Forsynets Dig skjænkede Skatte, som ere saa rige, naar Du blot vil vende Øiet bort fra skjæve, nedarvede Vaner og tage fat med en fast urokkelig Villie, paa samme Maade som Landmanden gjorde det for en Aarrække tilbage; den Gang var hans Livsstilling ligesaa bedrøvelig, som den nu er glædelig, da var han ligesaa fattig, som han nu er riig og velstaaende i Almindelighed. Ja! min Ven, med eet Ord, han har gjennembrudt det taagede Tæppe, bag hvilket han stod famlende ved sin Gjerning; han er i sin Fremtid, Du har Din at gjennembryde, og naar det er skeet, da vil Du opleve en gylden Tid og med mig mangen en Gang beklage, at Du forlængst i Din Ungdom havde havt Leilighed til, hvad Du nu først saa seent tager fat paa, og med mig arbeide paa, at den nuværende Ungdom, den yngre Fisker, arbeider fremad og følger de ham her givne, velmeente Raad; da er først Forsynets Bestemmelse nogenlunde opfyldt, i det Mindste i to Henseender: for det Første, at man skal benytte de Skatte og Gaver, Gud har givet os i sin Viisdom, den nemlig at Du skal arbeide med Eftertanken, medens Du er ung og kraftig, og naar Din trætte Arm er lammet, naar Dit Haar er graanet, da skal Du ved Din Ungdoms Sved have erhvervet Dig saameget, at Du har Din Alderdom og Dit Endeligt sikkret, og Din Alderdoms Gjerning skal da være ved Siden af Din Ro en Lærepost, hvor Du veileder den unge Mand, ei alene i hvad Du har gjort for at erhverve Dig Din Velstand; men hvad Du kunde og burde have gjort, om Du i Din Ungdom havde havt den Indsigt og det Indblik, som Du nu har paa Dit Livs Aften: for det Andet, at

man skal paavirke den Unge ved sine Raad, saa at han derved kan komme endnu videre og blive endnu fuldkomnere i sin Gjerning, end man selv har været.

Paa den Maade er det, at Alt i Verden gaaer fremad, paa denne Maade er det, at Du skal føre Din Sag frem paa rette Maade, vedkommende Slægt, Gud til Ære og Fiskeren til Gavn.

Ende paa 1ste Afdeling.

Om Redskaberne til Hval, Robbe og Grindefangst, Torskens Saltning, Tørring og Huset, hvori dette bør skee, vil blive handlet i Fortsættelsen, der ligesom dette Skrift vil ledsages af oplysende Lithographier.

4

2 e

2

b

6

5

7 d

7

c

3

3

1

1

13 E

d

13 A

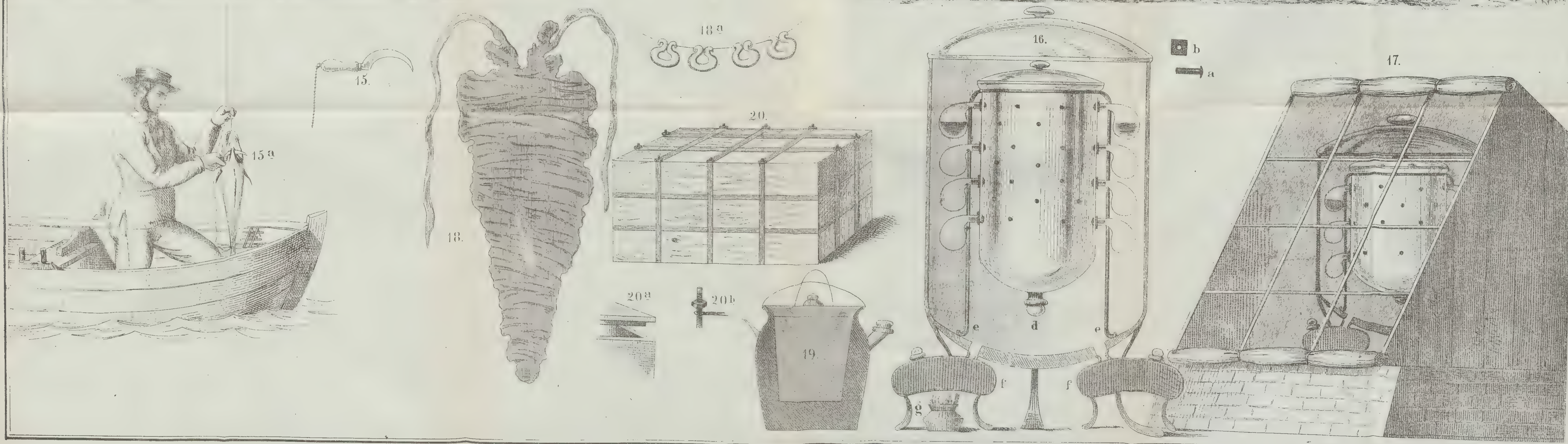
13

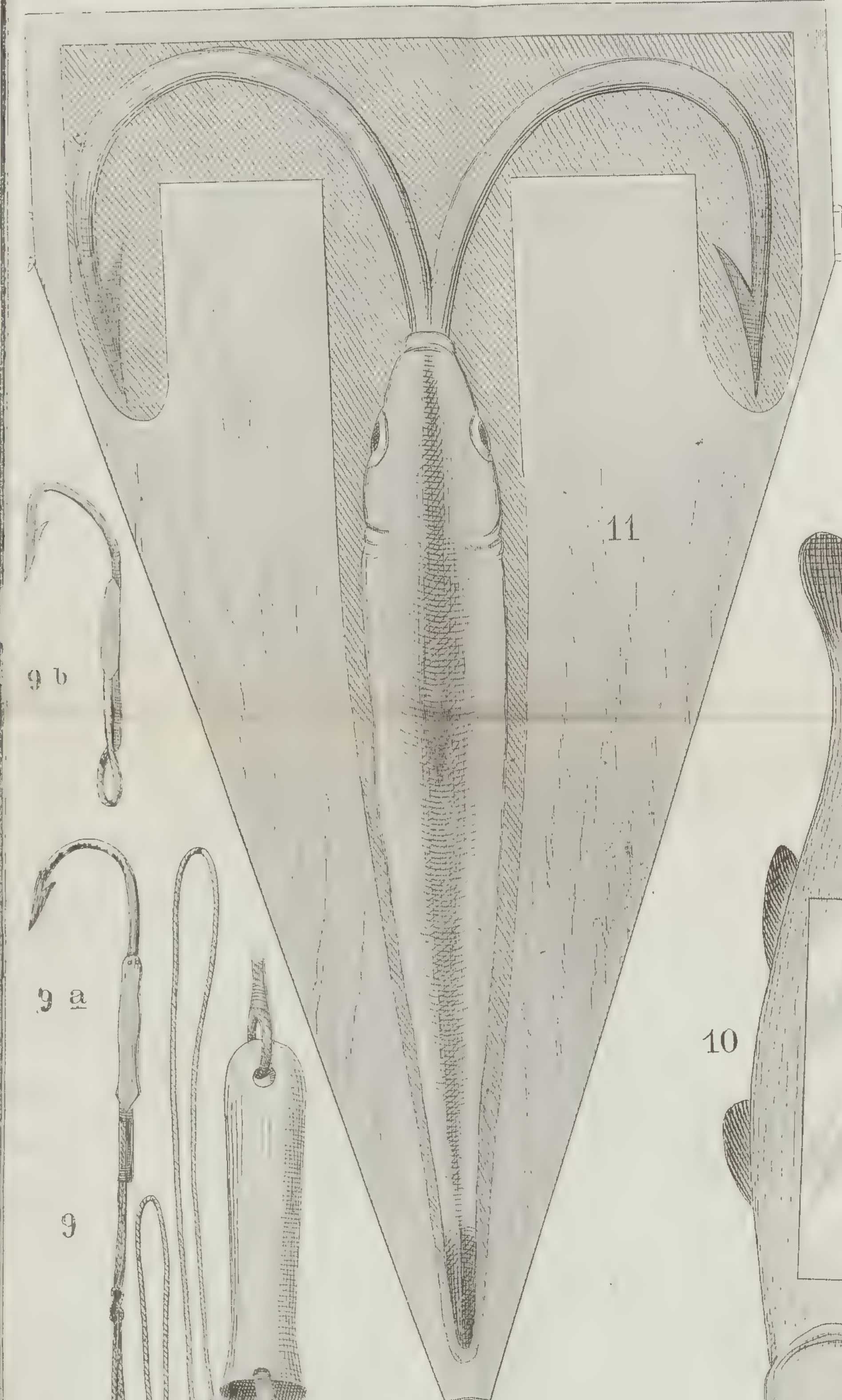
13 C

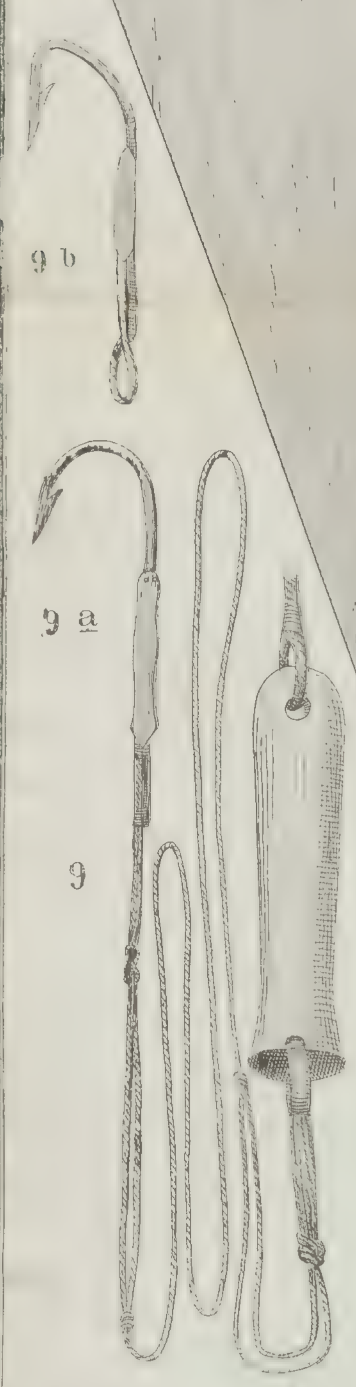
13 F

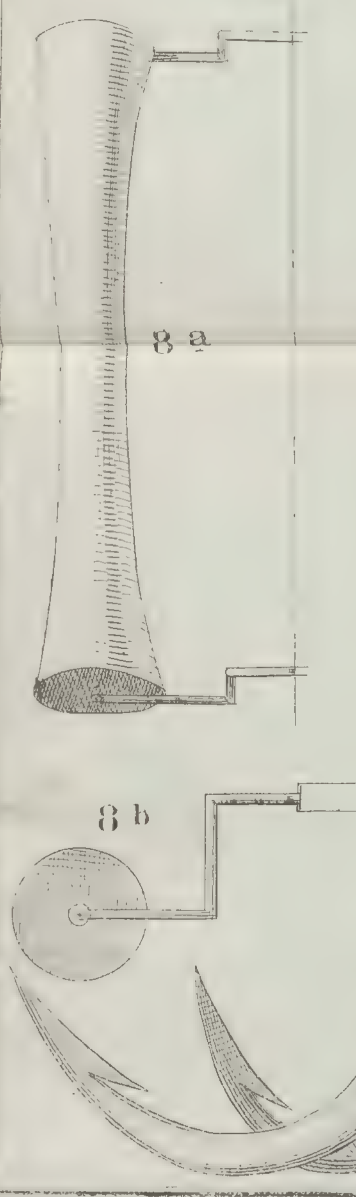
13 D

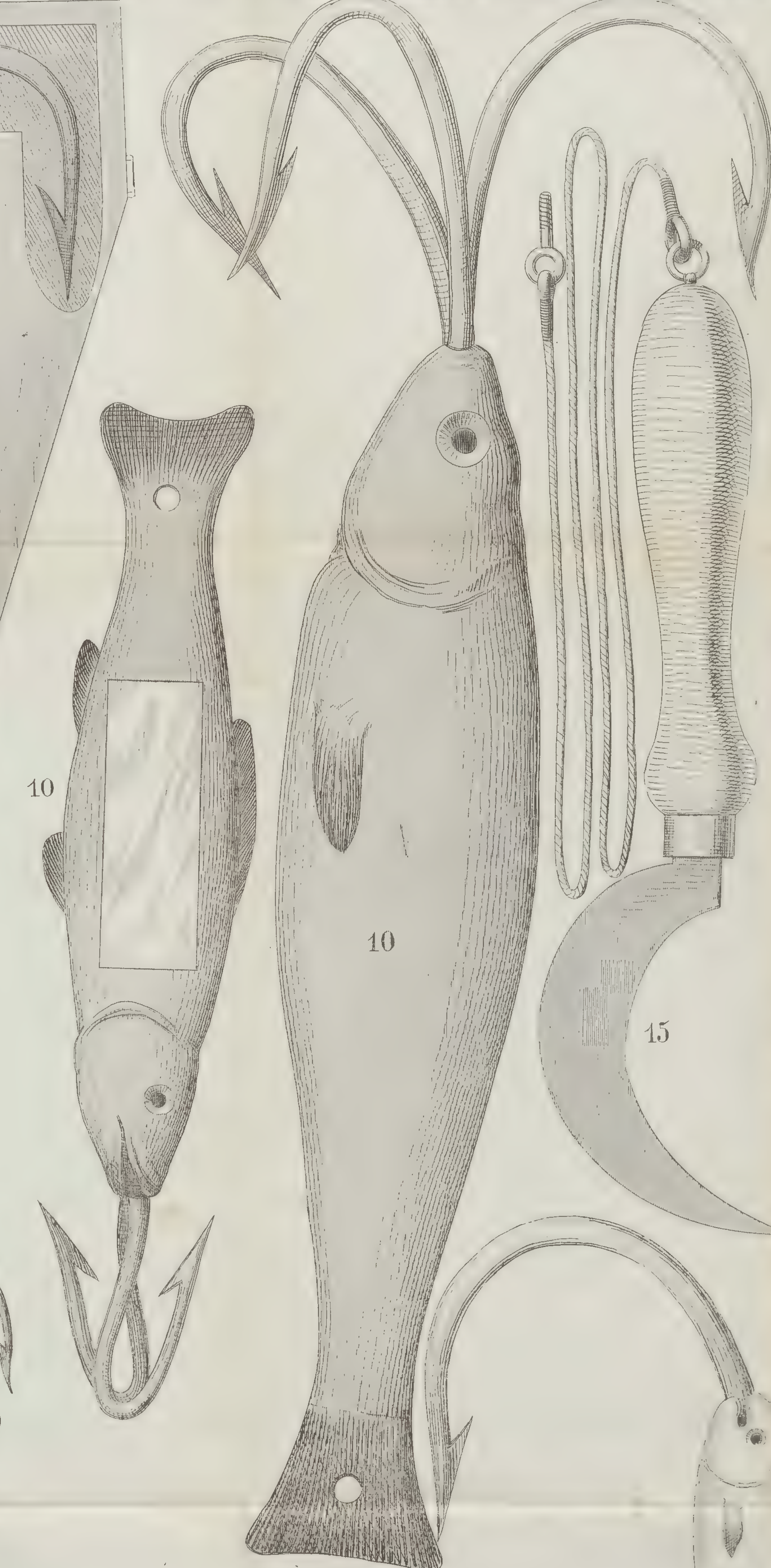
13 B

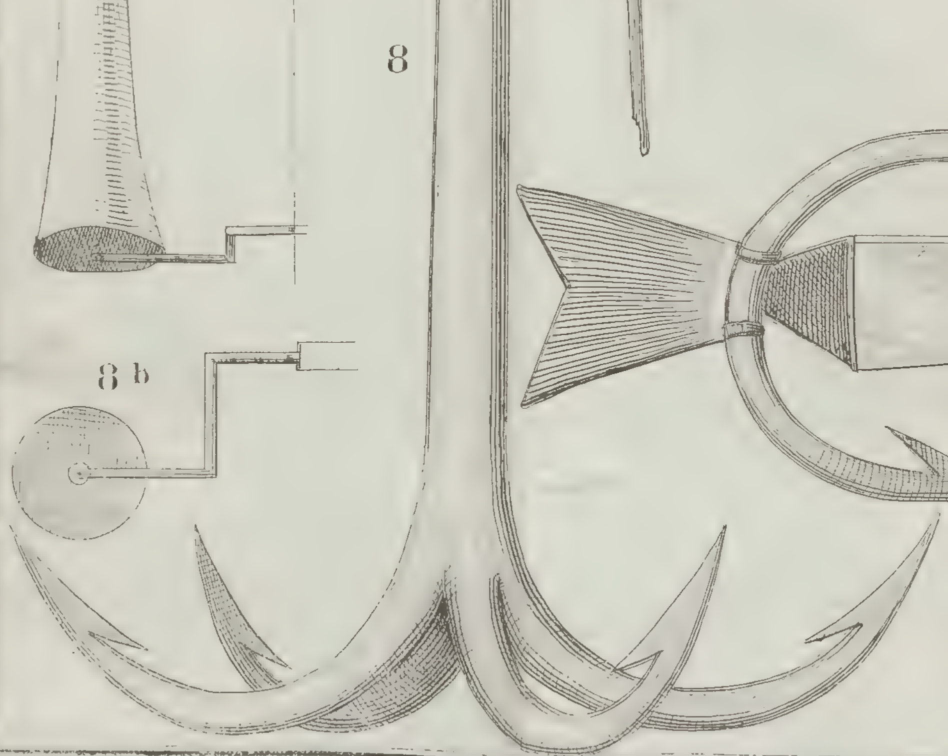

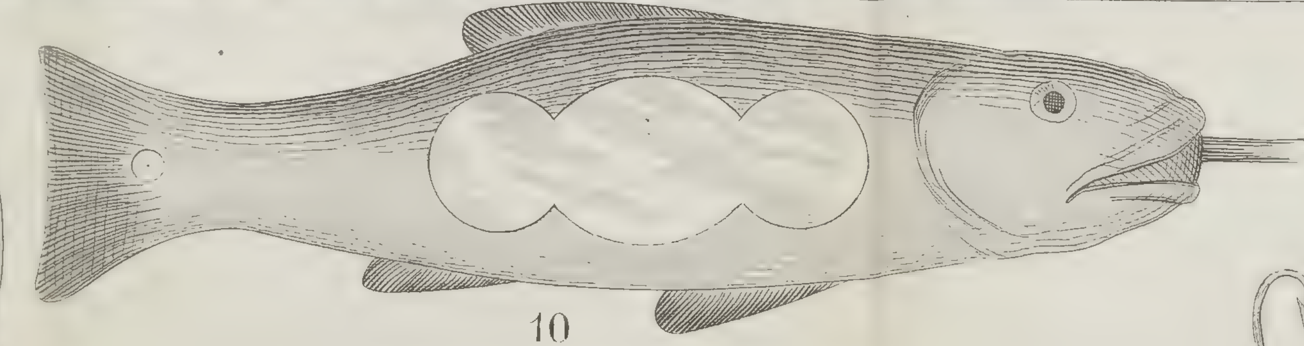

11

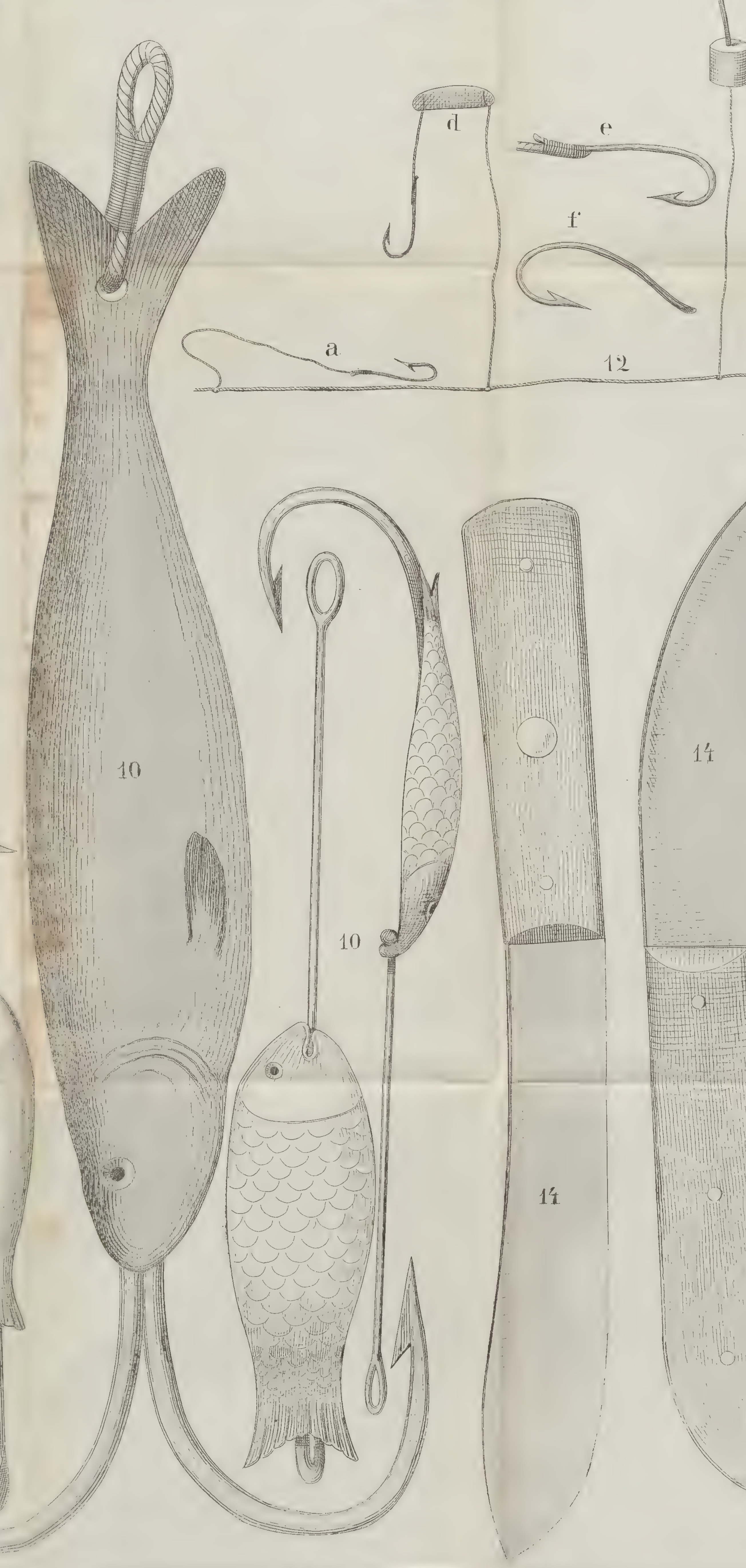

9 b
9 a
9

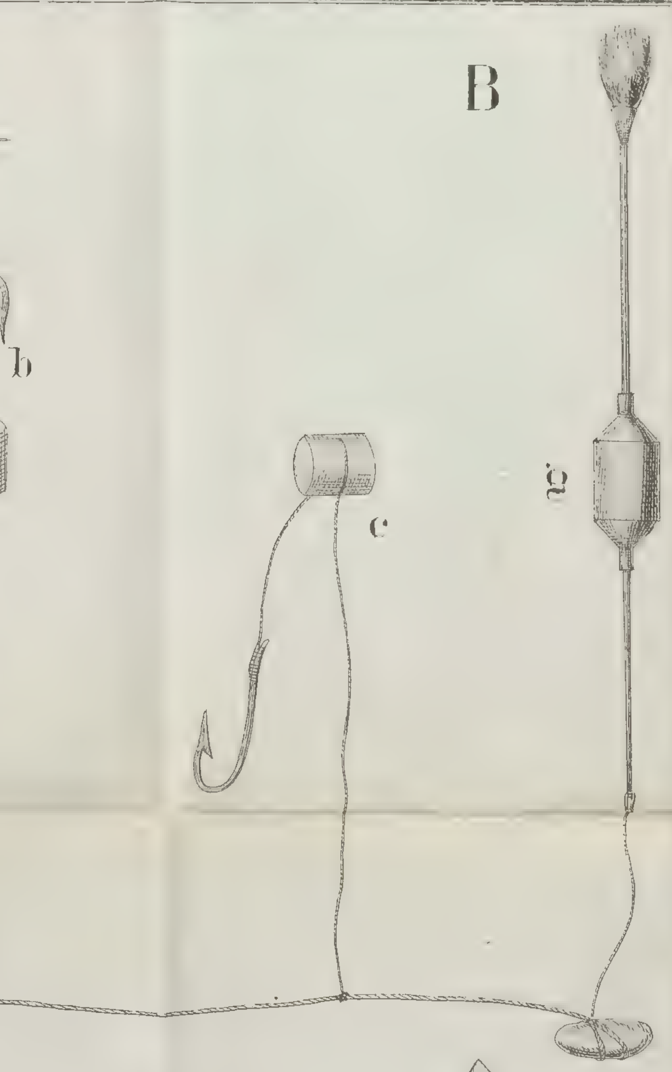

8 a
8 b

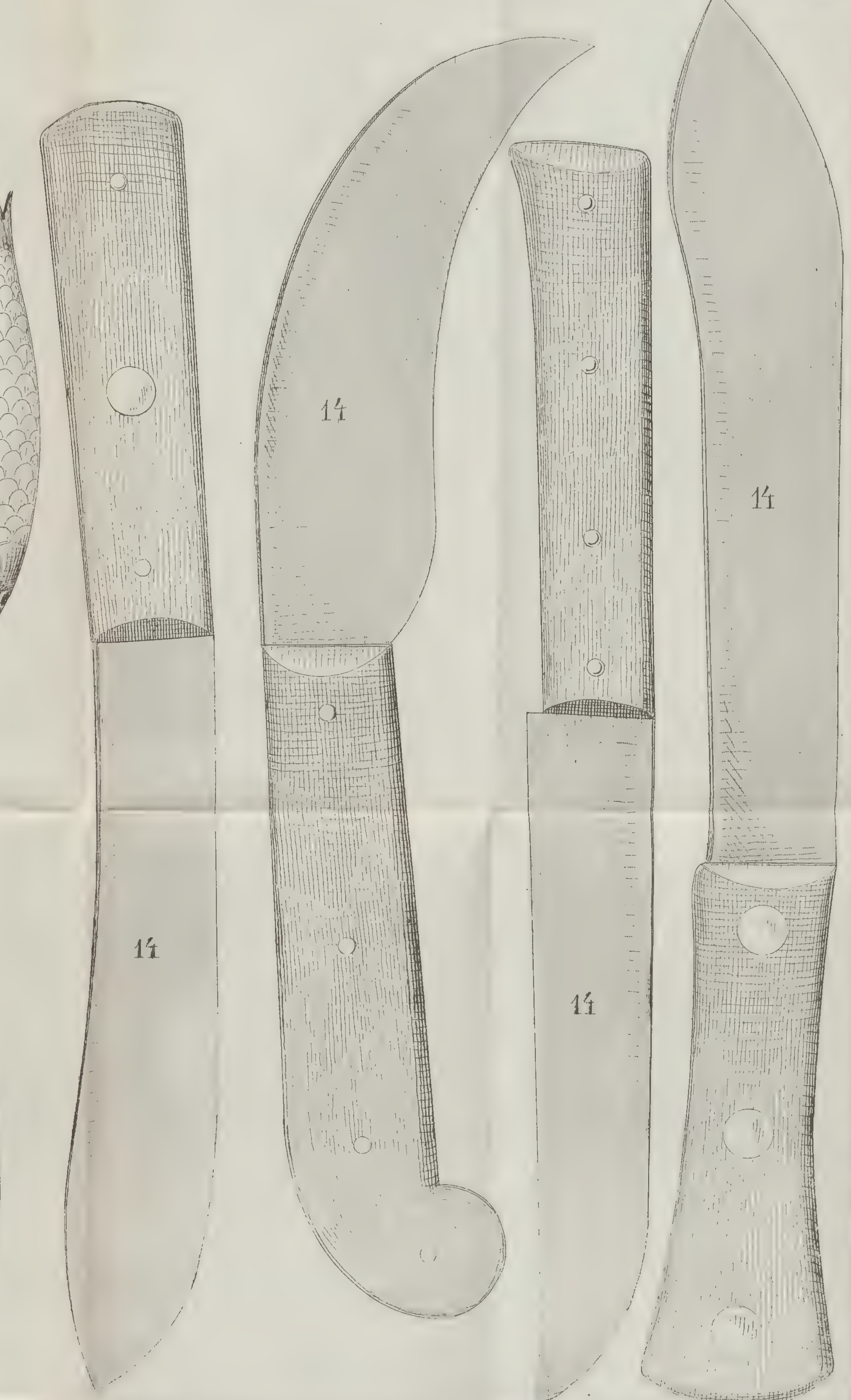

10
10
15
10

8
10

10

d
e
f
a
12
10
10
10

B
b
c
g

14
14
14
14

